

VAI TRÒ CỦA GIÁO DỤC ÂM NHẠC TRONG VIỆC ĐỊNH HÌNH GIÁ TRỊ THẨM MỸ ÂM NHẠC CHO HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

NGUYỄN THỊ PHƯƠNG THẢO

Email: nguyenthiphuongthao@spnttw.edu.vn

Trường ĐHSP Nghệ thuật TW

THE ROLE OF MUSIC EDUCATION IN DETERMINING THE AESTHETIC MUSIC VALUES IN CULTURAL LIFE FOR HIGH SCHOOL STUDENTS

TÓM TẮT ↔ ABSTRACT

Giáo dục âm nhạc có vai trò quan trọng trong việc định hình nhân cách, thị hiếu, tư duy và quá trình hội nhập của học sinh trung học phổ thông hiện nay. Âm nhạc sẽ giúp học sinh nuôi dưỡng tinh thần tự học và học tập suốt đời. Đây cũng là mục tiêu của chương trình đổi mới căn bản, toàn diện của giáo dục Việt Nam.

Từ khóa: Giáo dục âm nhạc, thẩm mỹ âm nhạc, học sinh trung học phổ thông

The aesthetic music education plays a very important role in determining the personality, trend, thinking and integration process of high school students recently. Music will help students cultivate a spirit of self-study and lifelong learning. This is also the goal of the basic and comprehensive renovation program of the national education.

Keywords: Music education, aesthetic music, high school student

1. Các khái niệm cơ bản

1.1. Giáo dục âm nhạc

Hiện nay có nhiều quan niệm khác nhau về giáo dục âm nhạc và cách thức giáo dục âm nhạc. Nghiên cứu các khái niệm, quan niệm chúng tôi cho rằng: Giáo dục âm nhạc là hoạt động nghệ thuật có tác dụng giáo dục thẩm mỹ cũng như phát triển trí tuệ. Giáo dục âm nhạc là hoạt động rất quan trọng với học sinh, giúp người học có khả năng trải nghiệm những cảm xúc trong quá trình cảm thụ và thể hiện âm nhạc.

Khi nghe nhạc, học sinh cảm nhận được tính chất, tình cảm của âm nhạc, ảnh hưởng những trạng thái cảm xúc có trong tác phẩm. Đồng thời âm nhạc cũng dẫn dắt người học đến với những hiện tượng sống động của đời sống, giúp hình thành sự liên tưởng và nhân cách cao đẹp.

1.2. Học sinh trung học phổ thông

Học sinh trung học phổ thông (THPT) còn gọi là tuổi thanh niên, là giai đoạn phát triển bắt đầu từ lúc dậy thì và kết thúc khi bước vào tuổi người lớn.

Xét về nhu cầu thường thức văn hóa tinh thần, hơn bất cứ nhóm chủ thể nào, học sinh THPT là nhóm

chủ thể có nhu cầu cao về các hoạt động sáng tạo cũng như vui chơi giải trí, hoạt động thể dục thể thao, giao lưu, học tập, hưởng thụ, trao đổi các giá trị văn hóa. Học sinh THPT có nhu cầu được tìm hiểu, khám phá cái mới, cái mình thích, mình còn thiếu và ở một mức độ nhất định, đã có khả năng tiếp nhận, sáng tạo chúng. Nhu cầu đời sống văn hóa của học sinh THPT rất cao. Đó là nhu cầu được giải bày, tâm sự, thể hiện bản thân mình. Sự chân thành, tin cậy, chia sẻ luôn được các em coi trọng. Bên cạnh đó, như bất kì chủ thể nào khác, học sinh THPT còn có nhu cầu được nghỉ ngơi, vui chơi giải trí, chẳng hạn chơi games, thưởng thức âm nhạc, xem phim, đọc sách, tán gẫu với bạn bè, đi dã ngoại, chơi thể thao, xem tivi, lướt web... Tất cả những điều này cho thấy, mọi nhu cầu, sở thích, nguyện vọng, mong muốn, đòi hỏi của học sinh THPT đều là chính đáng, song các nhu cầu đó đều phải căn cứ vào thực tiễn, vào năng lực của bản thân và các điều kiện có thể đáp ứng nó.

2. Giáo dục thẩm mỹ âm nhạc cho học sinh trung học phổ thông

Giáo dục thẩm mỹ âm nhạc cho học sinh là vấn đề hết sức cần thiết. Đây là một nét đặc trưng rất đặc biệt của nghệ thuật âm nhạc. Giáo dục thẩm mỹ cho

học sinh là cách nâng cao sự cảm nhận về âm thanh trong âm nhạc. Mặc dù cảm nhận âm nhạc thì không ai giống ai, mỗi người có một sở thích riêng và mỗi liên tưởng riêng thông qua sự hiểu biết và kinh nghiệm, vốn sống của mình trong cuộc sống. Cho nên, vấn đề giáo dục thẩm mỹ chỉ mang tính định hướng thông qua việc cung cấp cho các em những kiến thức, kỹ năng cơ bản để có một trình độ nhất định trong việc lựa chọn và thưởng thức âm nhạc, đạt được một thị hiếu thẩm mỹ âm nhạc tiên tiến.

2.1. Giáo dục âm nhạc ảnh hưởng rất lớn đến thị hiếu và tư duy của học sinh

Đề cho thế hệ trẻ - những chủ nhân tương lai của đất nước - những chủ thể thưởng thức âm nhạc đồng đạo có được một thị hiếu thẩm mỹ âm nhạc tiên tiến, chúng ta cũng lại phải tiến hành giáo dục thị hiếu thẩm mỹ âm nhạc cho các em đầy đủ trên cả ba phương diện là nhà trường, gia đình và xã hội. Bác Hồ từng nói “Một năm bắt đầu từ mùa xuân, cuộc đời bắt đầu từ tuổi trẻ”, mà tuổi trẻ của một đời người phần lớn lại gắn với mái trường, ở đó họ nhận được sự quan tâm, dạy dỗ của các nhà giáo dục, tại đây nhân cách của các em sẽ hình thành, định hướng, phát triển. Như vậy có thể nói, nhà trường chính là “chiếc nôi” đầu tiên đưa các em vào đời. Do vậy, giáo dục thẩm mỹ âm nhạc ở nhà trường là giáo dục trọng tâm với môn học là giáo dục âm nhạc. Làm tốt công tác giáo dục âm nhạc tại nhà trường sẽ đóng vai trò then chốt, kết hợp với gia đình và xã hội, góp phần quan trọng định hướng thị hiếu âm nhạc cho thế hệ trẻ hôm nay, đồng thời giúp các em phát triển nhân cách một cách hài hòa, cân đối và toàn diện trong tương lai, đạt mục tiêu giáo dục con người.

Tuy nhiên, một thực tế đáng buồn trong những năm qua, công tác giáo dục thẩm mỹ âm nhạc cho thế hệ trẻ, nhất là lứa tuổi học sinh THPT ở nước ta vẫn còn bỏ ngỏ, chưa nhận được sự quan tâm, đầu tư đúng mức. Mặc dù môn âm nhạc đã được đưa vào giảng dạy ở trường phổ thông (TH và THCS) nhưng còn nhiều điều đáng bàn và chưa đạt được kết quả như mong muốn.

Tâm lý coi trọng những môn kiến thức cơ bản như Toán, Lý, Hóa, Văn, tiếng Anh ăn sâu vào ý thức của người Việt. Cho nên, môn Âm nhạc ở phổ thông bị xem nhẹ và bị coi như môn phụ chỉ để nghỉ ngơi, thậm chí có nhiều phụ huynh và giáo viên còn cảm thấy phiền hà cho học sinh... Chính vì những lẽ đó hầu hết môn học chỉ được giảng dạy một cách sơ lược và miễn cưỡng, chưa thực sự phát huy được chức năng giáo dục của mình.

Trong khi đó, kinh nghiệm các nước trên thế giới cho ta thấy, để hệ thống nhạc viện phát triển mạnh mẽ thì cần một hệ thống âm nhạc đại trà chu đáo. Hệ thống

âm nhạc đại trà này chủ yếu diễn ra nơi trường học phổ thông (ngoài ra còn các hoạt động âm nhạc tại gia đình và ngoài xã hội), đây chính là nơi nuôi dưỡng yêu thích và phát hiện những năng khiếu để các em đi theo âm nhạc chuyên nghiệp, đồng thời là nơi xây dựng lực lượng công chúng tạo nên một đời sống âm nhạc phong phú, đa dạng tạo động lực để phát triển nghệ thuật âm nhạc cho đất nước.

2.2. Giáo dục thẩm mỹ âm nhạc cho học sinh

“Giáo dục thẩm mỹ là đào tạo và phát triển thẩm mỹ (tình cảm thẩm mỹ, thị hiếu thẩm mỹ, năng lực thẩm mỹ) của nhân cách, làm cho nhân cách có những quan hệ thẩm mỹ đúng đắn đối với hiện thực (giáo dục cái thẩm mỹ), đồng thời thông qua các phương tiện thẩm mỹ, đặc biệt phương tiện nghệ thuật để tác động đến sự phát triển toàn diện và hài hòa của nhân cách (giáo dục bằng cái thẩm mỹ)” [4; tr.344].

Giáo dục thẩm mỹ làm cho con người học tập, trau dồi những kỹ năng cơ bản về văn hóa nghệ thuật, có khả năng cảm thụ và đánh giá các tác phẩm nghệ thuật, hiểu được giá trị cái đẹp và ngôn ngữ của cái đẹp trong các loại hình nghệ thuật. Chương trình giáo dục âm nhạc hiện nay góp phần thực hiện mục đích đó.

Âm nhạc là một hình thức nghệ thuật biểu trưng cho cái đẹp, tức là phô diễn cái đẹp bằng âm thanh, bằng giai điệu và hòa âm. Mỗi tác phẩm âm nhạc mà học sinh tìm hiểu và đánh giá sẽ giúp học sinh nhận biết và có thái độ đúng đắn, dựa vào đó mà đặt các cung bậc cảm xúc tương ứng để thể hiện cái tôi của bản thân và hình thành giá trị tư tưởng thẩm mỹ.

Vậy, sử dụng chương trình âm nhạc để giáo dục thẩm mỹ tức là phải hướng học sinh đến cái tốt đẹp, giúp học sinh hiểu được giá trị của cái đẹp trong cuộc sống hàng ngày. Giáo dục thẩm mỹ được thể hiện qua ca từ, nội dung bài hát, giai điệu của bài hát,... Do đó, hoạt động âm nhạc là một hoạt động mang ý nghĩa sâu sắc, giúp học sinh ghi nhớ và hình thành các yếu tố thẩm mỹ - đạo đức - trí tuệ. Hoạt động này hình thành sự tự tin trong tinh thần của mỗi học sinh, từ đó giúp học sinh mạnh dạn thể hiện cái tôi, hội nhập đời sống xã hội.

Các ca khúc được chọn đưa vào chương trình giáo dục trong nhà trường sẽ là những ca khúc có giá trị nhân văn cao cả, thân thương với các em học sinh để đạt hiệu quả giáo dục tốt nhất. Mỗi bài hát với những ca từ hay như những đôi cánh, chắp cánh cho trí tưởng tượng của các em bay cao, bay xa. Những bài hát truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác chính là cách chọn lọc vô cùng tinh tế bởi bài hát hay, ca từ hay, ý nghĩa sẽ được học sinh yêu mến, hát nhiều và ghi nhớ nhanh.

Như vậy, cần có một cái nhìn đúng đắn về giá trị thẩm mỹ trong ca khúc viết và sử dụng trong nhà trường, từ đó giúp nâng cao chất lượng ca khúc, hoàn chỉnh và chọn lọc kỹ lưỡng về ca từ, và cần hơn hết là một đội ngũ sáng tác ca khúc thiếu nhi có tâm huyết để truyền tải hết những giá trị thẩm mỹ trong âm nhạc cho học sinh, các em tiếp thu tri thức, kỹ năng và được “lái” theo định hướng giáo dục.

Giáo dục thẩm mỹ thông qua đường nét giai điệu và những màu sắc của âm thanh (hòa âm). Cách lựa chọn âm nhạc để nghe, để chơi và thưởng thức cũng thể hiện thẩm mỹ của học sinh. Trong các hoạt động âm nhạc cần cho học sinh được phép chọn lựa âm nhạc cho riêng mình, cần định hướng học sinh lựa chọn phần âm nhạc phù hợp với thời gian, không gian, phù hợp với môi trường học tập, sinh sống. Việc định hướng âm nhạc theo cách này cũng là một cách giáo dục thẩm mỹ âm nhạc cho học sinh.

Giáo dục âm nhạc là phương tiện truyền tải ý thức con người một cách linh hoạt, mềm dẻo, từ đó hình thành nên những giá trị thẩm mỹ, trí tuệ và nhân cách ở học sinh. Thông qua giáo dục âm nhạc, học sinh tiếp thu tri thức, hiểu và biết trân trọng những giá trị ấy, từ đó tác động mạnh mẽ đến đời sống và tính cách của các em. Hơn nữa, việc học sinh thực nghiệm những hoạt động âm nhạc tức là đang truyền đạt cho người khác những kiến thức mà các em hiểu theo cách riêng của các em thì mức độ nhận thức và tiếp thu của các em đã bước sang một giai đoạn cao hơn.

3. Vai trò của giáo dục âm nhạc đối với học sinh trung học phổ thông

Giáo dục âm nhạc gắn với việc hình thành, phát triển phẩm chất và năng lực của học sinh. Theo đó, nội dung giáo dục âm nhạc được định hướng nhằm góp phần hình thành, phát triển các phẩm chất chủ yếu và năng lực chung cho học sinh; đồng thời, thông qua việc trang bị những kiến thức cốt lõi, kỹ năng cơ bản về âm nhạc, tập trung hình thành, phát triển năng lực thẩm mỹ và phát hiện, bồi dưỡng năng khiếu âm nhạc cho học sinh; giáo dục thái độ tôn trọng, khả năng kế thừa và phát huy những giá trị âm nhạc truyền thống của dân tộc trong quá trình hội nhập và giao lưu với thế giới, đáp ứng mục tiêu giáo dục hài hoà về đức, trí, thể, mỹ cho học sinh.

Ngay từ bậc học mầm non, giáo dục âm nhạc đã được chú trọng nhằm giúp trẻ phát triển thể chất, tình cảm, hiểu biết thẩm mỹ, hình thành các yếu tố đầu tiên của nhân cách,... Đến bậc phổ thông, giáo dục âm nhạc được thực hiện thông qua môn Âm nhạc. Từ lớp 10 đến lớp 12, học sinh được lựa chọn môn học thuộc nhóm môn công nghệ và nghệ thuật phù hợp với định hướng nghề nghiệp, sở thích và năng lực của bản thân.

Như vậy, có thể thấy trong Chương trình giáo dục phổ thông mới, giáo dục âm nhạc được xây dựng theo quan điểm tập trung phát triển năng lực ở học sinh biểu hiện của năng lực thẩm mỹ. Thông qua nội dung giáo dục với những kiến thức cơ bản, thiết thực; chú trọng thực hành; góp phần phát triển hài hoà đức, trí, thể, mỹ và định hướng nghề nghiệp cho học sinh. Nội dung giáo dục của chương trình được thiết kế theo hướng kết hợp giữa đồng tâm với tuyến tính; thể hiện rõ đặc trưng nghệ thuật âm nhạc và bản sắc văn hoá dân tộc; tích hợp cao ở các lớp học dưới, phân hoá dần ở các lớp học trên, đồng thời “bảo đảm kết nối chặt chẽ giữa các lớp học, cấp học với nhau và liên thông với các chương trình khác. Mặt khác, cùng với việc chú trọng khai thác tiềm năng - những yếu tố bên trong của con người, từ đó khơi gợi được tinh thần tự học, niềm đam mê khát vọng sáng tạo của mỗi học sinh, mà đặc biệt là nuôi dưỡng tinh thần tự học và học tập suốt đời. Đây là một trong những điểm nhấn quan trọng và then chốt của đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đảng Cộng sản Việt Nam (2013), *Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 4/11/2013 Hội nghị TW 8 khóa XI về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường, định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế.*
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Công văn số 3711/BGDĐT-GDTrH ngày 24/8/2018 v/v hướng dẫn thực hiện nhiệm vụ giáo dục trung học năm học 2018-2019.*
3. Đỗ Xuân Hà (1997), *Giáo dục thẩm mỹ - môn nợ lớn đối với thế hệ trẻ*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.
4. Phạm Minh Hạc (Chủ biên) (2013), *Từ điển bách khoa Tâm lý học, Giáo dục học Việt Nam*, Nxb Giáo dục Việt Nam.
5. Nguyễn Trọng Hoàn (2019): "Lớn lên cùng âm nhạc" với sự phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực của học sinh, *Báo điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam*, ngày 28/5.
6. Phạm Văn Tuyền (2017), *Giáo dục nghệ thuật - vai trò và trách nhiệm*, <http://nghethuat.hnue.edu.vn/Nghien-cuu-Trao-doi/article/1051>
7. Nguyễn Trọng Hoàn, *Giáo dục nghệ thuật trong việc hình thành, phát triển phẩm chất và năng lực của học sinh.* (<https://moet.gov.vn/giaoducquocdan/giao-duc-trung-hoc/Pages/default.aspx?ItemID=6135>)